Recuperació de l'ocupació i creixement de l'economia portuguesa

Una de les principals característiques de la recent recuperació econòmica a Portugal ha estat l'evolució sorprenentment positiva del mercat laboral. De fet, entre el 2014 i el 2017, el nombre de llocs de treball va augmentar en més de 351.000, la qual cosa representa un creixement mitjà anual de l'1,9%, lleugerament superior a l'avanç del PIB, de l'1,8% de mitjana en el mateix període. Quins són els principals factors que contribueixen a aquesta evolució?

La relació entre el PIB i l'ocupació: abans i després de la crisi

Entre el 4T 2013 (període que marca l'inici de la recuperació de l'activitat econòmica i de l'ocupació) i el 2T 2018, l'ocupació va augmentar el 9,2% i el PIB, el 8,3%, la qual cosa revela una ràtio d'1,1 llocs de treball creats per cada nova unitat del PIB, un valor molt elevat i substancialment superior al registrat a la zona de l'euro en el mateix període (0,6). Aquest valor contrasta amb l'observat temps enrere en l'economia portuguesa, ja que, del 1995 al 2008, la relació entre l'ocupació i el PIB era de 0,6 llocs de treball per unitat de PIB.

Una de les explicacions d'aquest dinamisme del mercat laboral és que l'economia ha estat capaç de crear ocupació en termes nets a partir de taxes de creixement del PIB més baixes que abans de la crisi financera internacional. Com s'observa al primer gràfic, la corba que relaciona el creixement de l'ocupació amb el del PIB (l'anomenada corba d'Okun) ha guanyat pendent des del 2013, de manera que els augments en la taxa de creixement del PIB s'associen a una major acceleració en la taxa de creixement de l'ocupació. El gràfic també ajuda a constatar que l'economia lusitana ara és capaç de crear ocupació a partir d'un creixement del PIB del 0,5% interanual, una taxa significativament inferior a la del període de l'any 2002 al 2008, que se situava en l'1,5%.

La relació més estreta entre l'ocupació i el PIB després de la crisi coincideix amb les reformes estructurals introduïdes al mercat laboral, en especial les implementades en el període 2011-2015. En aquest sentit, el BCE ha destacat que els països que van implementar reformes estructurals, com és el cas de Portugal, veuen ara com l'ocupació reacciona de forma més marcada a la recuperació del PIB.[1] A Portugal, les reformes aplicades en aquest període es van encarar a simplificar la legislació i van aconseguir incrementar la flexibilitat del mercat laboral, tal com ho mostra

Portugal: creixement del PIB i de l'ocupació
Variació interanual l'ocupació (%)

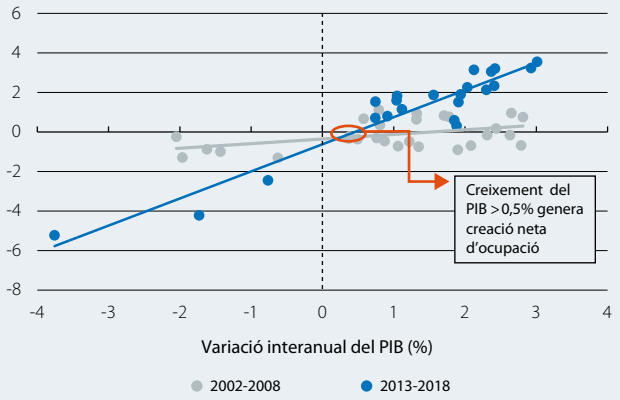

Nota: *Cada punt del gràfic correspon a un trimestre.*
Font: *CaixaBank Research, a partir de dades de l'INE de Portugal.*

Portugal: empleats per compte d'altri
Variació interanual (milers)

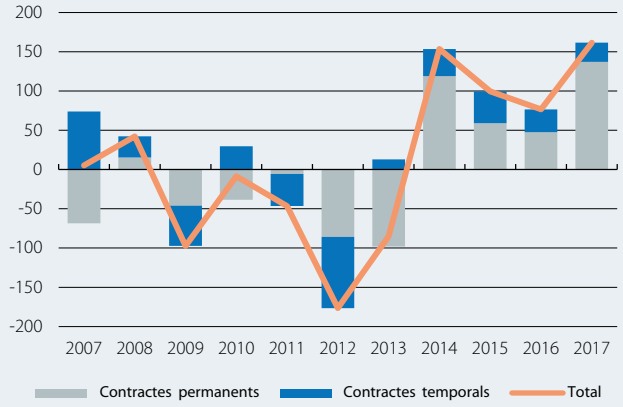

Font: *CaixaBank Research, a partir de dades de l'INE de Portugal.*

l'indicador *employment protection legislation* (EPL) elaborat per l'OCDE.[2] Més concretament, l'OCDE considera que les modificacions en l'àmbit de les indemnitzacions dutes a terme en aquest període[3] poden haver impulsat de forma significativa la recent creació d'ocupació. També és probable que els programes de suport a la contractació[4] hagin tingut un impacte positiu.

No obstant això, cal afegir que el ràpid augment de l'ocupació en els últims anys respon també a factors temporals. En concret, la pressió sobre les empreses per ajustar costos durant el període recessiu en va forçar moltes a dur a ter-

1. Banc Central Europeu, Butlletí Econòmic del juny del 2016.
2. Vegeu OCDE (2017), «Labour Market Reforms in Portugal 2011-2015: A Preliminary Assessment». L'EPL es va reduir en 0,95 punts, una de les reduccions més significatives en el conjunt dels països de l'OCDE, tot i que es manté en nivells elevats (3,18 enfront de 2,04 a l'OCDE el 2013).
3. El valor de les indemnitzacions que cal pagar pels acomiadaments en els contractes indefinits es va reduir de 30 dies de salari per any treballat a 12 dies, i es va eliminar el nivell mínim d'indemnització que cal atribuir al treballador. Les noves regles s'apliquen als nous contractes laborals.
4. Per exemple, el Contracte Ocupació, una ajuda financera a la contractació d'aturats inscrits als centres d'ocupació.

me un ajust excessiu d'ocupació per poder sobreviure, un fenomen que s'està revertint ara que la recuperació s'ha consolidat. Durant el període 2008-2013, es van destruir 630.000 lloc de treball (és a dir, el 12% dels llocs existents el 2008), en part arran d'un mercat laboral rígid i dual i del fet que el teixit empresarial portuguès està compost per empreses petites, que tenen menys probabilitats de supervivència en períodes de crisis. La rigidesa del mercat laboral i la presència insuficient de mecanismes per reduir el nombre d'hores treballades per ocupat[5] durant el període de la crisi van potenciar la pèrdua de llocs de treball. A més a més, la menor protecció dels treballadors temporals (en relació amb els qui tenen un contracte indefinit) i l'elevada dualitat del mercat[6] van fomentar la reducció del nombre de treballadors mitjançant la no-renovació dels seus contractes.

La composició sectorial també importa

La major sensibilitat de l'ocupació al creixement del PIB també s'explica pels canvis en l'estructura sectorial del PIB. En el període de recessió (2008-2013), la destrucció de llocs de treball va ser més intensa als sectors de la construcció (l'ocupació va disminuir l'11,8% anual) i de la indústria (el −4,2%) que al dels serveis (el −0,8%). En aquest període, el pes dels serveis en el valor afegit brut (VAB) total va augmentar fins al 76,7% el 2013, 2,5 p. p. més que el 2008, mentre que el sector de la construcció va perdre importància en una magnitud semblant i el pes de la indústria es va mantenir estable. Així, atès que l'ocupació al sector serveis tendeix a ser molt sensible a les variacions en el creixement del PIB, l'augment del pes dels serveis contribueix a reduir la diferència entre el creixement del PIB i de l'ocupació total. Entre el 1T 2014 i el 2T 2018, l'ocupació als serveis va tenir un creixement acumulat del 12,5%, mentre que el creixement del VAB va ser més moderat: el 7,2%.

Però la construcció i la indústria també han contribuït de forma important a la reactivació de l'ocupació, ja que van experimentar una forta creació de llocs de treball després de la important destrucció observada en el període de recessió econòmica. A tall d'exemple, al sector de la construcció, es va destruir un de cada dos llocs de treball i, al de la indústria, un de cada cinc. En termes acumulats, entre el 1T 2014 i el 2T 2018, l'ocupació va augmentar el 13,3% al sector de la construcció i el 14,9% al de la indústria, després que, en el període de recessió (2008-2013), s'hagués registrat una caiguda acumulada del 45,8% i del 18,5%, respectivament.

5. La reducció del nombre d'hores treballades durant el període 2008-2013 va ser paral·lela a la pèrdua de llocs de treball. És a dir, l'ajust al mercat laboral es va produir essencialment en el marge extensiu (nombre de llocs de treball) i no en l'intensiu (hores per treballador).
6. En la primera meitat del 2018, el pes dels contractes temporals en el total de l'ocupació per compte d'altri era del 19%, un percentatge similar al registrat el 2008.

Com serà la relació entre l'ocupació i el PIB en el futur?

La terciarització de l'economia (més pes dels serveis en l'estructura productiva) i un mercat laboral menys rígid continuaran fomentant una relació més estreta entre l'ocupació i el PIB en el futur: com hem vist, segons la corba d'Okun, ara l'economia és capaç de crear ocupació amb taxes de creixement del PIB més baixes que abans, la qual cosa permet que els individus es beneficiïn més ràpidament de la recuperació de l'activitat econòmica.

L'altra cara de la moneda del fort ritme de creació d'ocupació és el menor ritme de creixement de la productivitat del treball. Malgrat que una part del fort repunt de l'ocupació sigui resultat de factors temporals i que, per tant, puguem esperar una certa recuperació del creixement de la productivitat del treball en els propers anys, hi ha motius per pensar que aquest creixement serà limitat. En aquest sentit, continua destacant la baixa qualificació de la mà d'obra portuguesa. En efecte, el 2017, Portugal era el país de la UE amb un percentatge més elevat de treballadors amb un nivell d'estudis inferior a l'educació secundària.[7] Incrementar el capital humà continua sent un dels principals reptes per impulsar la productivitat.

Portugal: empleats en funció del nivell educatiu

Fracció del total de treballadors entre 15 i 64 anys (%)

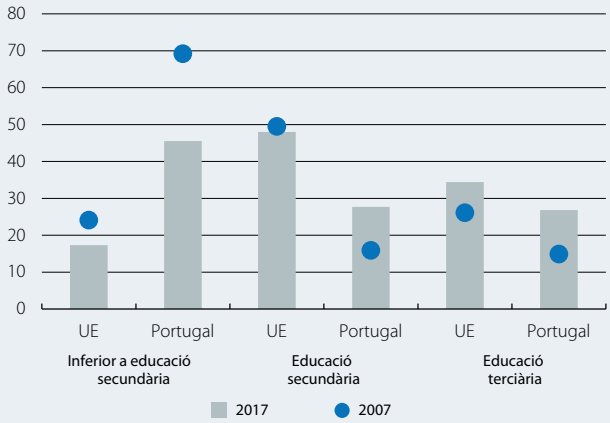

Font: *CaixaBank Research, a partir de dades d'Eurostat.*

7. Banc de Portugal, Butlletí Econòmic del maig del 2018.